

HET FEEST VAN HET H. BLOED

B. JANSSENS de BISTHOVEN

De H. Bloeddag werd te Brugge vanaf het begin gevierd op 3 mei, het kerkelijk feest van de Kruisvinding. Mis en officie van deze hoogdag, *festum principale civitatis*, volgden de hoogste ritus in de hiërarchie van de feesten, namelijk de dubbelritus van eerste klas. Dit blijkt uit de liturgische kalenders van het bisdom Brugge, die vanaf 1681 in het bisschoppelijk archief bijna volledig bewaard zijn. Deze kalenders maken geen onderscheid tussen de stad Brugge en het overige van het bisdom voor de viering van 3de mei in dubbelritus van 1ste klas, maar wel voor de viering, op de 3de zondag na Pasen, van het kerkwijdingsfeest van de kathedraal, dat in de stad met octaaf en buiten de stad zonder octaaf gecelebreerd moet worden. Men mag uit het eerste besluiten, dat dezelfde dubbelritus van 1ste klas voor het feest van 3de mei niet alleen in Brugge maar ook in heel het bisdom werd gevolgd¹.

Een aanzienlijke verrijking was het invoeren op 3de mei, in plaats van de mis en het officie van de Kruisvinding, van een eigen mis met officie ter ere van het H. Bloed, krachtens het volgende Romeins decreet van 22 augustus 1744 : «De bisschop van Brugge heeft bij de heilige congregatie van de riten een

1. *Directorium divini officii (pro dioecesi Brugensi*: vanaf 1695 bijgevoegd) *iuxta missale et breviarium Romanum accomodatam dispositioni festorum priorum ecclesiae cathedralis S. Donatiani Brugensis pro anno Domini 1682* : op 10 april en op 3de mei.

verzoek ingediend, om het feest van het H. Bloed, dat naar gewoonte op 3de mei wordt gecelebreerd, voortaan elk jaar in de stad en in het bisdom Brugge met een eigen officie in dubbelritus van 1ste klas te mogen vieren, — namelijk het officie ter ere van het H. Bloed van onze Heer Jezus Christus, dat paus Gregorius XIII voor de stad en het bisdom Valencia op 19 december 1583 had goedgekeurd en dat nadien tot andere bisdommen werd uitgebreid, — alsook om het feest van de Kruisvinding in de stad en in het bisdom Brugge bestendig naar 11de mei te mogen verplaatsen. Op grond van het verslag van kardinaal Portocarrero heeft de congregatie geoordeeld deze gunst te mogen verlenen, maar zonder formele goedkeuring van de relikw»². Dit laatste voorbehoud wijst erop, dat bisschop J.B. de Castillion in zijn verzoekschrift de verering van de relikw van het H. Bloed als motief tot het bekomen van de gevraagde gunst had vermeld. Na het ontvangen van deze toestemming en volgens gunstig advies van het kapittel, besliste de bisschop, op 14 mei 1745, tot bevordering van de verering tot het H. Bloed en van het jaarlijkse aloude hoogfeest, dat het eigen officie en mis van het H. Bloed elk jaar op 3de mei als dubbelfeest van 1ste klas zal gevierd worden³. Krachtens deze beslissing heeft de Brugse liturgie het proprium overgenomen, welke bisschop San Juan de Ribera in zijn bisdom Valencia in 1583 had ingevoerd. Deze prelaat, die als heilige wordt vereerd, stichtte in 1610 het Corpus-Christi-college, een seminarie voor een beperkt aantal leerlingen, die er na een selectief examen toegang krijgen. Hij bouwde de prachtige Corpus-Christi-kerk, waarin iedere vrijdag een 15de eeuws kruisbeeld wordt getoond, terwijl men de psalm *Miserere* zingt ; dit heet de wekelijkse «ostensio del Santissimo Cristo Crucificado».

Dit vertonen, of de «toning», van een gewijd voorwerp gebeurt in de Brugse basiliek met de relikw van het H. Bloed elke vrijdag en tijdens de veertiendaagse plechtigheden van de maand

2. Oorspronkelijk stuk in de *Handelingen* van bisschop J.B. de Castillion ingevoegd : BAB. (Brugge, archief van het bisdom), B 58, fol. 25 v° - 26 r°.

3. BAB, B 58, fol. 26 v°.

mei elke dag, alsook vóór de gevel van het stadhuis, met klokkengelui en bazuingeschal, als slotplechtigheid van de jaarlijkse processie. De eigen liturgische teksten voor mis en officie waren in het bisdom Brugge sinds 1746 in gebruik⁴. Zij werden in 1970 hervormd in Nederlandse vertaling, met eigen prelatie van het H. Bloed⁵.

In 1769 wilde de Brugse magistraat de H. Bloeddag naar de eerste zondag van mei verplaatsen. Over dit verlangen be- raadslaagde het kapittel van St.-Donaas op zaterdag na Pasen, 1 april, en opnieuw op woensdag 5 april. Hier volgt het verslag van deze laatste vergadering :

Gedaan in gewone zitting, op woensdag 5 april 1769, onder voorzitterschap van de deken. Aartsdiaken E. Van Tienevelt deelt mee, dat hij met kanunnik-cantor Petrus Depauw en met mij secretaris, in opdracht van het kapittel de vergadering van eergisteren, 3 april, in het bisschoppelijk paleis, heeft bijge-

4. *In festo sacratissimi Cruoris D.N.I.C.*: -mis *Iustificavit*, met Gregoriaanse melodie, in *Graduale Romanum ad usum ecclesiae cathedralis Brugensis*, handschrift van 1749 : BAB, A 105, p. 95-97 ; — officie, uitgevaardigd door bisschop J.B. de Castillion op 14 mei 1745 : BAB, C 445. Van de negen lezingen uit de metten van dit officie zijn de eerste drie aan de Hebreëënbrief ontleend : 12,1. 3-7 ; 12, 12-14 ; 12, 21-23. De volgende drie lezingen dragen als titel *Sermo S.Ioannis Chrysostomi, ex homilia ad neophytos tom.5* ; men vindt dit sermoen in deel 5, fol. 206 I - 207 M van de uitgave *Divi Ioannis Chrysostomi... opera omnia*, Parijs, 5 delen, 1536 ; er bestaat een andere Latijnse vertaling van dit sermoen, die waarschijnlijk door Augustinus werd gebruikt, en onlangs werd gepubliceerd door J.P. Bouhot, *Version inédite du sermon Ad neophytos de S.Jean Chrysostome, utilisée par S.Augustin*, in *Revue des études augustiniennes*, 17, 1971, 27-41. Deze toelichting danken wij aan Dom Eligius Dekkers O.S.B. van de St.-Pietersabdij te Brugge, alsook de volgende over de oorsprong van de laatste drie lezingen : zij zijn ontleend aan *Homilia 85 (aliter 84) in Ioannem*, § 28-34 (*Patrologia Graeca*, 59, c. 462-463) : de eerste vier zinsneden *Qui ipse Christi... tot eam omnem adornavit* zijn een samenvatting ; vanaf *Huius sanguinis participes...* tot het einde is dit laatste stukje weer letterlijk. De vertaling is deze van Franciscus Aretinus, gedrukt te Bazel, 1522, t.2 van Chrysostomus, p. 214 regel 11-33 (*Homilia 84*) en p. 118-119 (*Homilia 45*) ; het laatste stukje letterlijk, p. 119, regels 15-18. In de lectio IX van de metten is het laatste woord «Regem» veranderd in «reges» ; dit is verkeerd. De *Patrologia Graeca* geeft «induti sunt rege», hetgeen eveneens foutief is. «Regem» is de goede lezing en staat ook in de vertaling van F. Aretinus ; duidelijk is de toespeeling op het woord van Paulus : *Christum induistis* (Gal., 3,27).

5. Wat het officie betreft moet de Romeinse goedkeuring nog aangevraagd worden.

woond, in aanwezigheid van bisschop J.R. Caimo en de afgevaardigden van de magistraat. Deze laatsten hebben het dringend verzoek van de stedelijke overheid herhaald, om de feestelijkheden van het H. Bloed naar de zondag te verplaatsen, het voorbeeld volgend van andere steden, die hun kermisdag op zondag plegen te houden ; alsook om de volksdevotie te begunstigen, aangezien de ondervinding leert, dat de menigte veel aanzienlijker is wanneer de 3de mei op een zondag valt, vooral vanwege de landbouwers, die zich op de werkdagen niet vrij kunnen maken. Na deze uiteenzetting werd het afwijzend antwoord van de kanunniken uitgelegd. Zij kanten zich tegen de verplaatsing naar zondag, vooreerst omdat er een hinderlijk samenvallen van twee officies zou voorvallen, wanneer het kerkwijdingsfeest van de St.-Donaaskathedraal, namelijk op 3de zondag na Pasen, met de eerste zondag van mei samenvalt. Vervolgens om reden van het pauselijk decreet van 1744, dat het hoogfeest van het H. Bloed op 3de mei heeft bepaald, zodat men zonder Romeinse toelating deze datum niet meer kan veranderen. Om deze toelating te bekomen zou men ernstige redenen moeten voorleggen, die echter niet bestaan, omdat de veronderstelde vermeerdering van devotie door een grotere volkstoeeloop niet opweegt tegen de nadelen voor andere kerken, door de te voorziene veronachtzaming van de zondagse parochiediensten, zowel in stad als te lande. Bovendien zou het, door de onvermijdelijke handelszaken, herbergbezoeken en andere vermakelijkheden, een profanatie van de zondag worden. Deze ontheiliging zou men niet kunnen beletten, ook niet door de bijzondere maatregelen, welke de magistraat beloofde om alle misbruiken te voorkomen. Om reden nochtans van het feit, dat er inderdaad een grote volksmenigte naar de algemene processie van het H. Bloed toestroomt, deden de afgevaardigden van het kapittel, in akkoord met de bisschop, het voorstel om de liturgische dienst op steeds dezelfde maandag, die namelijk volgt op 2de mei, vast te stellen. Deze toegeving van het kapittel werd op het stadhuis aan de magistraten voorgelegd. Maar kort nadien kwam eerste schepen Coppieters melden, dat de stadsmagistraat, gezien de moeilijkheden om mis en officie te verplaatsen, beslist hadden alles te laten zoals voorheen⁶.

6. BAB, A 89, p. 151-152.

Elf jaar later, in 1780 deed de magistraat een nieuwe poging om de verplaatsing van de H. Bloeddag op 1ste zondag van mei te bekomen. Bisschop F. Brenart was ervoor te vinden en vond deze schikking mogelijk, ja heilzaam en redelijk⁷. Maar het kapittel verzette zich andermaal en wilde niets veranderen aan de zienswijze van 5 april 1769⁸. Niet tegenstaande deze weigering van het kapittel, werd de volgende H. Bloeddag, volgens de wil van de magistraat en van de bisschop, zowel het liturgisch hoogfeest als de processie op 1ste zondag van mei gehouden, namelijk op 3de zondag na Pasen, 6de mei 1781⁹. Zoals blijkt uit de jaarlijkse liturgische kalender, werd ook de volgende jaren, ten minste tot in 1797, het H. Bloedfeest op 1ste zondag van mei gevierd, maar er was na mei 1795 geen processie meer, om reden van de Franse overheersing en het wegbergen van de relikwie.

Volgens de liturgische kalender van het jaar 1802, werd de H. Bloeddag opnieuw op 3de mei gevierd, evenwel zonder processie aangezien de relikwie verborgen bleef. In de kalenders echter van 1803 en volgende jaren is het liturgisch feest van het H. Bloed weggelaten en vervangen door het feest van de Kruisvinding op 3de mei.

Op 20 april 1819 werd de relikwie uit de heimelijke schuilplaats, het woonhuis van Geertrui de Pélichy in de Dweesstraat, naar de St.-Salvatorskerk gebracht en aldaar opnieuw getoond en ter verering aangeboden tot aan de terugkeer naar de kapel van St.-Basilius, op 9 mei 1825. Op verzoek van de broederschap van het H. Bloed en met toestemming van de Gentse vicarissen-ge-

7. BAB, B 72, fol. 177 r° - 178 v° : *Conceptus hic, undequaque possibilis in executione, saluberrimus nobis apparet et omnino rationi consonus.*

8. BAB, B 72, fol. 189 r° - 189 v° ; A 90, p. 400-401 : copie van de brief van het kapittel aan de bisschop, 5 juni 1780, in de *Handelingen* van het kapittel. De originele brief was in de *Handelingen* van bisschop J.R. Caïmo ingevoegd, maar is eruit verdwenen.

9. BAB, B 73, fol. 140 r°, 153 v° - 154 r°. Het kerkwijdingsfeest van de kathedraal werd van 3de zondag na Pasen uitgesteld tot de volgende zondag 13 mei 1781 : BAB, A 90, p. 454.

neraal werd beslist de processie op maandag 3de mei 1819 te laten uitgaan en in de toekomst elk jaar op maandag na 2de mei¹⁰.

Nadat Brugge op 27 mei 1834 door paus Gregorius XIV als zelfstandig bisdom heropgericht was, werd het officie van het H. Bloed, sinds 1803 uit de kalender verwijderd, weer opgenomen en gecelebreerd op 3de mei, terwijl de processie, zoals in 1819 was beslist, op maandag na 2de mei vastgesteld bleef. Het duurde tot 1914 vooraleer het samengaan van officie en processie op maandag na 2de mei werd vastgelegd, overeenkomstig het toen vernieuwde proprium van het bisdom. Deze koppeling werd in 1970 opnieuw gesplitst, door de beslissing van de kerkelijke en burgerlijke overheid, om de H. Bloeddag met processie op Hemelvaartsdag vast te stellen, terwijl het liturgische feest onveranderd gehecht bleef aan de maandag na 2de mei. Aangezien Hemelvaartsdag nooit op maandag kan vallen, zal de verbinding van officie en processie op dezelfde dag niet meer voorkomen.

Samenvattend kan men besluiten, dat de H. Bloeddag gevierd werd :

- van oudsher tot 1780, op 3de mei, alsook in 1802 ;
- van 1781 tot 1797, op 1ste zondag van mei ;
- van 1819 tot 1969, op maandag na 2de mei ;
- vanaf 1970, op Hemelvaartsdag.

Processie en officie met mis waren van oudsher vastgesteld op dezelfde dag. Van 1819 tot 1913, tenzij de 3de mei juist een maandag is, en vanaf 1970, is de processie op H. Bloeddag, maar het officie en de mis zijn op een andere dag. Sedert 1756 zijn mis en officie eigen voor het bisdom Brugge.

10. BAB, B 201, nr 64 ; A. DUCLOS, *H. Bloeddag en processie te Brugge*, in *Rond den Heerd*, 7, 1872, p. 186-189.